

Moniongelmaisten perheiden tuki on tarpeen

Kuka tappaa lapsensa?

On vaikea keksiä dramaattisempaa ja häkellyttävämpää yksittäistä tapahtumaa kuin oman lapsensa tappaminen. Siksi on ymmärrettävää, että perhesurmista uutisoidaan hyvinkin näytävästi. Nämä tapahtumat puhuttavat, herättävät moraalista närkästystä ja aiheuttavat joskus jopa paniikin kaltaisen reaktion. Täytyyhän tällaiset teot jotenkin estää!

Tosiasiassa lasten riski kuolla väkivallan seurauksena on Suomessa vähentynyt merkittävästi viimeisen puolen vuosisadan aikana. Vielä 1950-luvulla surmattiin 14,9 lasta 100 000:ta kohti. Tekojen ilmaantuvuus 1990-luvulla oli 1,6/100 000 ja 2000-luvulla 0,8/100 000 (Lehti ja Kivivuori 2010).

Viimeisen vuoden aikana Suomessa on uutisoitu seitsemän perhesurmaa. Arvellaan, että perhesurmia tehdään sarjoissa, jolloin esimerkki antaa sytykkeen. Joskus uutisoidaan, että rahavaikeudet ajoivat vanhemman tappamaan perheensä. Mikään yksittäinen seikka ei kuitenkaan voi selittää näin dramaattista tekoa. Taustalla on yleensä useita pitkäaikaisia ongelmia. Ei velkaisuus tee kenestäkään tappajaa. Siitä huolimatta on myös selvää, ettei lapsiperheiden aseman huonontaminen, lapsiköyhyys tai sukupolvien yli jatkuva syrjäytyminen ehkäise väkivaltaa lapsiperheissä.

Moniongelmaisuus perhesurmien taustalla on osoitettu useissa tutkimuksissa (Hatters Friedman ym. 2005, Hatters Friedman ja Resnick 2007, Krischer ym. 2007). Vanhemmilla on todettu esiintyvän mielenterveys- ja päihdeongelmia, ihmissuhdevaikeuksia sekä väkivaltaisuutta. He ovat saattaneet kokea eron tai eron uhka on olemassa. Joskus taustalla on myös taloudellisia ongelmia ja sosioekonomista huono-osaisuutta (Schwartz 2006, Putkonen ym. 2009a). Masentuneisuus on yleistä, ja se voi joskus olla jopa psykoottista. Vauvaiän ohittaneen lapsensa tappanut äiti

on useammin psykoottinen kuin aivan pienen lapsensa tappanut (Resnick 1970, Kauppi ym. 2010). Persoonallisuushäiriöt ovat tavallisia (Dolan ym. 2003). Joskus tekoon voi liittyä kosto, jonka tosiasiallinen kohde on puoliso. Lapsen kuolema saattaa olla vahinko, lapsen pahoinpitelyn seuraus. Näihin tekoihin liittyy tyypillisesti vanhemman itsemurha-aie tai toteutunut itsemurha (Putkonen ym. 2009b). Perhesurmien yhteydessä on puhuttu laajennetusta itsemurhasta. Termi on kuitenkin huono, koska se häivyttää henkirikoksen itsemurha-käsitteen alle.

Suomalaisessa aineistossa vuosilta 1995–2005 itsetuhoisuus liittyi rikokseen yli puolella vanhemmista (Putkonen ym. 2009a). Tämä on havaittu myös kansainvälisesti. Keskeistä on, että riski muodostuu monesta tekijästä. On hyvä muistaa, että maailmanlaajuisesti ajatellen pienten lasten surmaamiseen liittyy erilaisia kulttuuritekijöitä, joita Suomesta käsin voi olla vaikea ymmärtää. Esimerkiksi tyttölapsia on todettu ”puuttuvan” joissakin maissa.

Vaikka lapsien surmaamista usein käsitellään naisten rikoksena, todennäköisesti äidit ja isät syyllistyvät siihen kutakuinkin yhtä usein. Osin naisten yliedustusta selittää se, että isät onnistuvat tappamaan useammin myös itsensä eivätkä siten ole kaikissa tutkimusaineistoissa mukana. Masentuneisuus ja itsetuhoisuus on yleistä sekä äitien että isien joukossa. Äitien ja isien tekemät henkirikokset kuitenkin myös eroavat toisistaan. Usein isä uhkaa ero ja äidit ovat jo yksin. Isissä on myös muita henkirikollisia muistuttava alaryhmä, johon kuuluvien miesten teot ovat impulsiivisia; äitien keskuudessa tällaista alaryhmää ei ole havaittu (Putkonen ym. 2011). Isien motiiveissa korostuvat impulsiivisuuden lisäksi viha, kosto ja riita. Lisäksi heillä on äitejä useammin päihdeongelmia. Isien ongelmat ovat useammin interper-

sonaalisia eli ihmissuhteisiin liittyviä ja joskus antisosiaalisuuteenkin kytkeytyviä. Äitien ongelmat ovat enemmän sisäistä keinottomuutta ja kyvyttömyyttä selviytyä vanhemmuudesta.

Kansainvälisesti on todettu, että äitien uhrin ovat isien uhreja nuorempia. Vastasyntyneen tappaminen eli lapsensurma (neonaticide) on aivan erityinen äitien tekemä rikos. Siihen liittyy piirteitä, jotka ovat yhteydessä tyypillisesti raskauteen, esimerkiksi raskauden kieläminen tai peittäminen. Suomen lain mukaan lapsensurmaan voi syyllistyä vain nainen ”synnytyksestä johtuvassa uupumuksessa tai ahdistuksessa”. Nämä äidit eivät yleensä ole psykoottisia, mutta heidän persoonallisuutensa on usein häiriintynyt.

Lapsen surmaamisen ehkäisy on ajateltu vaikeaksi. Suomessa on kuitenkin havaittu, että perheen tilanteeseen oli puututtu ennen rikosta äitien osalta lähes puolessa tapauksista ja isien neljänneksessä (Putkonen ym. 2009a). Eivät he siis tavoittamattomissa olleet. Ehkä riskiperheiden tilanteeseen tulisi tarttua yhä ponnekkaammin. Moniongelmaisissa perheissä vanhemmat ovat epätoivossaan keino-

tomia, ja heidän pitäisi olla tukijärjestelmien prioriteettilistan kärjessä. Itsemurhien ehkäisyä voidaan ottaa oppia myös lapsiin kohdistuvan henkikirikollisuuden vähentämiseksi. Masennus tulee tunnistaa ja hoitaa. Pelkästään psykiatrian tuella perheitä ei kuitenkaan auteta. Lapsen riski tulla tapetuksi muodostuu perheen monesta eri vaikeudesta. Käytännön elämän sujuminen ja elämän mielekkyyden kokeminen auttavat vanhempia jaksamaan lapsiperheen arkea. Se on koko yhteiskunnan asia. ■

HANNA PUTKONEN, oikeuspsykiatrian dosentti, ylilääkäri
Kellokosken sairaala

GHITTA WEIZMANN-HENELIUS, oikeuspsykiologian dosentti
Vanhan Vaasan sairaala

SIDONNAISUUDET

Kirjoittajilla ei ole sidonnaisuuksia

KIRJALLISUUTTA

- Dolan M, Guly O, Woods P, Fullam R. Child homicide. *Med Sci Law* 2003;43:153–69.
- Hatters Friedman S, Horwitz SM, Resnick PJ. Child murder by mothers: a critical analysis of the current state of knowledge and a research agenda. *Am J Psychiatry* 2005;162:1578–87.
- Hatters Friedman S, Resnick PJ. Child murder by mothers: patterns and prevention. *World Psychiatry* 2007;6:137–41.
- Kauppi A, Kumpulainen K, Karkola K, Vanamo T, Merikanto J. Maternal and paternal filicides: A retrospective review of filicides in Finland. *J Am Acad Psychiatry Law* 2010;38:229–38.

- Krischer MK, Stone MH, Sevecke K, Steinmeyer EM. Motives for maternal filicide: results from a study with female forensic patients. *Int J Law Psychiatry* 2007;30:191–200.
- Lehti M, Kivivuori J. Henkirikokset. *Katsauksessa: Rikollisuustilanne 2009. Rikollisuus- ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa.* Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 2010, s. 15–51.
- Putkonen H, Amon S, Eronen M, ym. Gender differences in filicide offense characteristics – a comprehensive register-based study of child murder in two European countries. *Child Abuse Negl* 2011;35:319–28.
- Putkonen H, Weizmann-Henelius G,

- Eronen M. Vanhempien lapsiinsa kohdistamat henkirikokset Suomessa. *Duodecim* 2009(a);125:991–6.
- Putkonen H, Weizmann-Henelius G, Lindberg N, Eronen M, Häkkänen H. Differences between homicide and filicide offenders; results of a nationwide register-based case-control study. *BMC Psychiatry* 2009(b);9:27.
- Resnick PJ. Murder of the newborn: A psychiatric review of neonaticide. *Am J Psychiatry* 1970;126:1414–20.
- Schwartz J. Effects of diverse forms of family structure on female and male homicide. *J Marriage Fam* 2006;68:1291–312.